

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет економіки та управління
Кафедра фінансів

Наталія Матвійчук

БАНКІВСЬКА СПРАВА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Луцьк – 2025

УДК 336.7(072)

М 33

Рекомендовано до опублікування науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки

(протокол № 10 від 18 червня 2025 р.).

Рецензенти:

Милько І. П. – к.е.н., доцент кафедри маркетингу Волинського
національного університету імені Лесі Українки

Матвійчук Н. М.

М 33 Банківська справа: методичні рекомендації до практичних занять та самостійної
роботи (електронне видання). Луцьк: Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2025. 46 с.

Навчально-методичне видання розроблене з метою надання допомоги
студентам в організації роботи по підготовці до практичних занять та
самостійної роботи. Методичні рекомендації містять перелік питань, які
вносяться для обговорення на практичних заняттях, методичні рекомендації до
проведення практичних занять, задачі, тестові завдання для поточного контролю,
питання для самоконтролю та перевірки знань, перелік завдань для самостійної
роботи та рекомендовану літературу.

Рекомендовано студентам 2 курсу спеціальності Д 2 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок».

УДК 336.7(072)

© Матвійчук Н. М., 2025

© Волинський національний
університет імені Лесі Українки, 2025

ВСТУП

Освітня компонента «Банківська справа» належить до переліку нормативних дисциплін циклу загальної підготовки бакалавра за освітньо-професійними програмами «Фінанси і кредит», «Митна справа та фінанси зовнішньоекономічної діяльності» та спрямована на вивчення особливостей функціонування банківської системи України та операцій, виконуваних комерційними банками та НБУ.

Мета освітнього компонента – формування у студентів теоретичних знань про функціонування комерційних банків, здійснюваних ними операцій та послуг та практичних навичок здійснення деяких банківських операцій.

Завдання освітнього компонента: висвітлення актуальних питань щодо діяльності комерційного банку, його функцій, порядку створення, механізмів здійснення банківських операцій та послуг, підходів до оцінки діяльності банків, проблем законодавчого регулювання банківської діяльності в Україні, розуміння особливостей взаємовідносин між клієнтами і комерційними банками та між НБУ і комерційними банками.

Компетентності, які набувають студенти у процесі вивчення дисципліни «Банківська справа»:

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
- ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні
- ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК15. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Конс.	Сам.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Економічні, правові та організаційні основи діяльності банківських установ						
Тема 1. Суть та структурні компоненти банківської системи України	8	2	2	-	4	О, Д (1,7 б)
Тема 2. Національний банк України та грошово-кредитна політика	11	2	4	-	5	О, Т, Д (1,7*2=3,4 б)
Тема 3. Комерційні банки	9	2	2	-	5	О, Т, Д, ДС (1,7 б)
Тема 4. Створення та організація діяльності банку	14	4	4	1	5	О, Т, Д (1,7*2=3,4 б)
Тема 5. Формування ресурсів комерційного банку.	15	4	6	1	4	О, Т, РЗ, ТР (3*1,7= 5,1б)
Разом за модулем 1	61	14	18	2	27	15,3 бал
Змістовий модуль 2. Банківські операції. Регулювання діяльності банків						
Тема 6. Активи банку та активні операції.	9	2	2	1	4	О, Т, РЗ (1,7 б)
Тема 7. Кредитні операції	10	2	2	1	5	О, Т, РЗ (1,7 б)
Тема 8. Розрахунково-касові операції комерційних банків	13	4	4	1	4	О, Т, (1,7*2=3,4 б)
Тема 9. Операції комерційних банків з цінними паперами	9	2	2	1	4	О, Т, РЗ (1,7 б)
Тема 10. Валютні операції	9	2	2	1	4	О, Т, (1,7 б)
Тема 11. Нетрадиційні операції та банківські послуги	11	4	2	1	4	О, Т (1,7 б)
Тема 12. Регулювання діяльності банків	10	2	2	1	5	О, Т, Д (1,7 б)
Тема 13. Економічні нормативи регулювання діяльності банків	8	2	2		4	О, Т, РЗ (1,7 б)
Тема 14. Забезпечення фінансової стійкості банків	10	2	2	1	5	О, Т, РЗ (1,7 б)
Разом за модулем 2	89	22	20	8	39	17 балів
Модульна контрольна робота	МКР № 1 (1-5 теми) – 30 балів МКР 2 (6-13 теми) – 30 балів					
ІНДЗ	7,7 балів					
Всього годин/Балів	150	36	38	10	66	32,3 бали (1,7*19 занять)

Форма контролю*: поточне оцінювання (О – опитування; Д – доповідь, ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ – індивідуальне науково-дослідне завдання студента, Р – реферат, есе тощо), підсумковий контроль у формі модульних контрольних робіт (МКР) та іспиту.

Критерії оцінювання: максимальна оцінка за кожне практичне заняття складає 1,7 балів, що відповідає за 12-бальною шкалою оцінці 12. Відповідно, за пропорцією нижче розраховано бали для всіх оцінок.

12 балів – 1,7 б	9 балів – 1,3 б	6 балів – 0,9 б	3 бали – 0,4 б
11 балів – 1,6 б	8 балів – 1,1 б	5 балів – 0,7 б	2 бали – 0,3 б
10 балів – 1,4 б	7 балів – 1 б	4 бали – 0,6 б	1 бал – 0,1 б

ТЕМИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема «СУТЬ ТА СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування цілісного уявлення про функціонування банківських систем усіх типів, банківську систему України, її структуру, принципи побудови та функціонування, види банківських об'єднань та елементи банківської інфраструктури.

Основні терміни та поняття

Банк, банківська система, однорівнева банківська система, дворівнева банківська система, трирівнева банківська система, банківські об'єднання, банківська група, банківська корпорація, банківська інфраструктура, банківські асоціації.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Ознайомлення студентів із організацією практичних занять, оцінюванням, реєстрацією на ЕК ОК «Банківська справа» в середовищі MOODLE.
2. Оголошення теми і мети навчального заняття.
3. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
4. Обговорення доповіді на тему: «Історія виникнення та розвитку банківських систем світу».
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Банківська система: суть та місце в фінансово-економічній системі країни.
2. Принципи побудови та типи банківських систем.
3. Структура банківської системи України.
4. Типи банківських об'єднань.
5. Банківська інфраструктура.

Питання для самостійного вивчення:

1. Історія виникнення та розвитку банківських систем світу.

Питання для самоконтролю та перевірки знань:

1. Обґрунтуйте відмінності між однорівневими та дворівневими банківськими системами.
2. Розкрийте головні цілі банківської системи.
3. Розкрийте основні риси дворівневих банківських систем.

4. Охарактеризуйте особливості формування та умови функціонування банківських систем країн ринкової економіки.
5. Перелічити типи банківських об'єднань в Україні.
6. Пояснити специфіку діяльності банківської корпорації.
7. Пояснити особливості діяльності банківської холдингової групи.
8. Висвітлити особливості функціонування фінансової холдингової групи.

Рекомендована література: [1, 2, 3, 19]

Практичне заняття № 2

Тема «НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння правових основ функціонування НБУ, особливостей його організаційної структури, стратегії та його місця в банківській системі України.

Основні терміни та поняття

Національний банк України, центральний банк, банківська система України, Правління НБУ, Рада НБУ.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми та мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення Стратегії НБУ та її оновлення в умовах воєнного стану (<https://bank.gov.ua/ua/about/strategy>).
5. Ознайомлення з сайтом НБУ та його організаційною структурою НБУ (<https://bank.gov.ua/ua/about/structure#orgchart>).
6. Обговорення доповіді на тему «Передумови виникнення центральних банків».
7. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Національний банк України: правові основи функціонування.
2. Організаційна структура НБУ: Рада НБУ, її функції та порядок формування.
3. Організаційна структура НБУ: Правління НБУ, його функції та порядок формування.
4. Функції НБУ.

Питання для самостійного вивчення:

1. Передумови виникнення центральних банків.
2. Стратегія НБУ. <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy>

Тестові завдання

1. *Розмір статутного капіталу Національного банку України становить:*
 - а) 10 млн. грн;
 - б) 200 млн. грн;
 - в) 500 млн. грн;
 - г) не встановлено.
2. *Основною функцією Національного банку України є:*
 - а) забезпечення стабільності грошової одиниці України;
 - б) рефінансування банківських установ;
 - в) здійснення банківського нагляду та банківського регулювання;
 - г) визначення систем, порядку і форм платежів.
3. *Основними завданнями Ради НБУ є:*
 - а) реалізація грошово-кредитної політики;
 - б) визначення організаційних основ та структури Національного банку України;
 - в) розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики;
 - г) всі відповіді вірні.
4. *До функцій НБУ не належить:*
 - а) здійснення банківського регулювання та нагляду;
 - б) здійснення валютного регулювання;
 - в) реалізація грошово-кредитної політики;
 - г) контроль за виконанням Державного бюджету України.
5. *Національному банку України забороняється:*
 - а) здійснювати операції з нерухомістю, крім тих, що пов'язані із забезпеченням діяльності банку та його установ;
 - б) бути акціонером або учасником банків та інших підприємств, установ;
 - в) здійснювати торгівельну, виробничу, страхову діяльність;
 - г) усі відповіді правильні.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Назвіть операції, які виконує центральний банк як банк банків.
2. Подайте визначення Національного банку України (НБУ), назвіть його характерні риси.
3. Розкрийте головне призначення НБУ як центрального банку.
4. Назвіть та охарактеризуйте основні функції НБУ.
5. Розкрийте суть та особливості організаційної структури НБУ.
6. У чому особливість правового статусу НБУ?
7. Назвіть завдання та функції Голови НБУ.

Рекомендована література: [1, 2, 3, 15, 19, 24]

Практичне заняття № 3

Тема «ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА»

Мета: закріплення теоретичного матеріалу, формування розуміння сутності грошово-кредитної політики, її видів та інструментів, вмінь визначати переваги, недоліки та наслідки кожного з інструментів грошово-кредитної політики в коротко- та довгостроковому періодах.

Основні терміни та поняття

Грошово-кредитна (монетарна) політика, цінова стабільність, стратегічні, проміжні та тактичні цілі грошово-кредитної політики, Основні засади грошово-кредитної політики, норма обов'язкових резервів, відкритий ринок, операції РЕПО, операції на відкритому ринку, політика рефінансування, курсова політика, прямі методи (адміністративні) регулювання, непрямі методи грошово-кредитного регулювання, процентна політика, облікова ставка НБУ, політика «дорогих грошей», політика «дешевих грошей», режим інфляційного таргетування, монетарна трансмісія.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення Основних засад грошово-кредитної політики України на середньострокову перспективу (від 2024 р.).
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Суть цілі грошово-кредитної політики.
2. Основні інструменти грошово-кредитної політики
 - 2.1. Операції на відкритому ринку.
 - 2.2. Регулювання норми обов'язкових резервів.
 - 2.3. Процентна політика.
3. Типи грошово-кредитної політики.
4. Особливості сучасної грошово-кредитної політики України.

Питання для самостійного вивчення:

1. Ознайомитися із Основними засадами грошово-кредитної політики України на середньострокову перспективу (від 2024 р.)
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-serednostrokovu-perspektivu>

Тестові завдання

1. Визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для банків, процентна

політика, регулювання імпорту та експорту капіталу – інструменти:

- а) соціальної політики;
- б) зовнішньоекономічної політики;
- в) бюджетної політики;
- г) грошово-кредитної політики

2. Оберіть правильну відповідь. Для боротьби з інфляцією НБУ:

- а) продає державні цінні папери на ринку;
- б) зменшує норму обов'язкових резервів;
- в) зменшує облікову ставку НБУ.

3. Один із монетарних інструментів, за допомогою якого НБУ встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів:

- а) облікова ставка НБУ;
- б) норма обов'язкового резервування;
- в) операції РЕПО.

4. Режим інфляційного таргетування в Україні:

- а) полягає у публічному оголошенні кількісних цілей з інфляції;
- б) зобов'язанні центрального банку досягати стабільних темпів інфляції (до 5 %)
- в) впроваджений з 2016 р.;
- г) всі відповіді правильні.

5. Основними завданнями Ради НБУ є:

- а) реалізація грошово-кредитної політики;
- б) визначення організаційних основ та структури Національного банку України;
- в) розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики;
- г) всі відповіді вірні.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Розкрийте сутність грошово-кредитної політики.
2. Яка система цілей формування грошово-кредитної політики?
3. З якою метою формуються мінімальні обов'язкові резерви?
4. Розкрийте зміст операцій на відкритому ринку.
5. Який механізм регулювання облікової ставки?
6. За якими принципами встановлюється облікова ставка центрального банку?
7. Які об'єкти грошово-кредитної політики ви знаєте?
8. Які типи грошово-кредитної політики можуть формуватися центральним банком?
9. Який тип грошово-кредитної політики варто застосовувати під час високих темпів інфляції?
10. З метою зменшення грошової маси які заходи НБУ здійснюватиме в рамках регулювання облікової ставки НБУ?

Рекомендована література [2, 3, 13, 14].

Практичне заняття № 4
Тема «КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ»

Мета: закріплення знань про економічну сутність банків, стратегічні цілі та принципи їх діяльності; формування розуміння функціонального призначення комерційних банків, а також ознайомлення з класифікацією банківських установ за різними ознаками.

Основні терміни та поняття

Банк, ринкова вартість банку, функції банків: платіжно-розрахункова, ощадно-капіталотворча, емісійна, трансформаційна; державний банк, кооперативний банк, приватний банк, акціонерне товариство, спеціалізований банк, універсальний банк, ощадний банк, інвестиційний банк, іпотечний банк, розрахунковий банк (кліринговий), вітчизняний банк, іноземний банк, банк з іноземним капіталом, банк з державною часткою, банк іноземних банківських груп, банк з приватним капіталом, системно важливий банк.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення діяльності необанків в Україні та світі.
5. Обговорення доповіді на тему «Державні банки України».
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Економічна сутність банку, стратегічна мета та принципи діяльності.
2. Функції комерційних банків.
3. Види банківських установ:
 - 3.1. за формою власності;
 - 3.2. За функціями та характером діяльності;
 - 3.3. за належністю капіталу банку;
 - 3.4. системно важливі банки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Необанки (віртуальні банки): сутність та особливості функціонування.
2. Державні банки України.

Тестові завдання

1. Банківська система України складається з банківських установ:
 - а) одного рівня;
 - б) двох рівнів;
 - в) трьох рівнів;
 - г) правильна відповідь відсутня.
2. Відокремлений структурний підрозділ банку, що не має статусу юридичної особи і здійснює банківську діяльність від імені банку:
 - а) філія банку;
 - б) представництво банку;
 - в) відділення банку;
 - г) правильної відповіді немає.

3. Кредитні операції на тривалий строк під заставу нерухомості здійснюють банки:

- а) інвестиційні; б) ощадні;
- в) депозитні; г) іпотечні.

4. Банк з іноземним капіталом - банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше:

- а) 10 %; б) 20 %;
- в) 30 %; г) 40.

5. Не дозволяється використовувати для найменування банку назву, яка:

- а) повторює вже існуючу назву іншого банку;
- б) містить в найменуванні банку слово «Україна»;
- в) містить в найменуванні банку слово «національний»;
- г) всі відповіді вірні.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Розкрити сутність поняття «комерційний банк».
2. Назвати види банків за різними ознаками.
3. Навести і прокоментувати дані про кількісні зміни діючих банків в Україні за останні 5 років. Навести основні причини змін.
4. Скільки державних банків функціонує в Україні?
5. Які основні проблеми існують пов'язані з високою часткою державних банків в банківській системі України?
6. Назвіть всі необанки, які діють в банківській системі України. Які з них є найбільш популярні?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 9, 15]

Практичне заняття № 5 **Тема «РЕЄСТРАЦІЯ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ** **ДІЯЛЬНОСТІ»**

Мета: закріплення знань щодо нормативно-правового регулювання створення банків в Україні; формування розуміння процедури державної реєстрації та ліцензування банківської діяльності; ознайомлення з вимогами до відкриття та функціонування відокремлених підрозділів банків.

Основні терміни та поняття

Державна реєстрація банку, істотна участь, учасники банку, банківська ліцензія, Державний реєстр банків, статутний капітал банку, ділова репутація засновників, небездоганна ділова репутація, відокремлені банківські підрозділи: філії, відділення, представництва.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.

2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення порядку відкриття філій та представництв іноземних банків в Україні.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Порядок реєстрації банків в Україні.
2. Процедура ліцензування банківської діяльності.
3. Вимоги і порядок відкриття відокремлених підрозділів українських банків.

Самостійна робота

1. Відкриття філій та представництв іноземних банків в Україні.

Тестові завдання

1. *Юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, зобов'язана протягом _____ з дня державної реєстрації подати Національному банку України документи для отримання банківської ліцензії (дозволу на здійснення певних або всіх банківських операцій):*

а) 1 місяця;	б) 6 місяців;
в) 12 місяців;	г) обмежень немає.

3. *При відкритті відокремленого підрозділу банк:*

- а) зобов'язаний повідомити Національний банк України;
- б) взяти дозвіл у НБУ;
- в) не повинен повідомляти НБУ і брати дозвіл;
- г) повинен взяти дозвіл і повідомити про відкриття.

4. *Банк, діяльність якого впливає на стабільність банківської системи:*

а) системно важливий банк	б) іпотечний банк
в) кооперативний банк	г) ощадний банк

4. *За походженням капіталу розрізняють банки:*

- а) найбільші, великі, середні та малі;
- б) універсальні банки; банки з клієнтською спеціалізацією; банки з галузевою спеціалізацією; банки з функціональною спеціалізацією;
- в) стійкі (стабільні), проблемні, кризові та банкрути;
- г) з вітчизняним капіталом; а участю іноземного капіталу; зі 100-відсотковим іноземним капіталом.

5. *До функцій банків належать:*

- а) залучення коштів фізичних і юридичних осіб;
- б) розміщення цих коштів від свого імені на власний ризик;
- в) відкриття та ведення рахунків фізичних і юридичних осіб;
- г) усі варіанти правильні.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Визначити джерела й охарактеризувати вимоги до формування статутного капіталу новостворюваного банку.
2. Виокремити й охарактеризувати складові процесу реєстрації новостворюваного банку.
3. Назвати ознаки відсутності бездоганної ділової репутації юридичної та фізичної особи засновників / учасників і керівників банку.
4. Дати визначення терміну «ліцензування банківської діяльності».
5. Охарактеризувати порядок ліцензування банківської діяльності.
6. Дати визначення філії банку, охарактеризувати умови відкриття філій українських банків на території та за межами України.
7. Дати визначення, розкрити призначення та охарактеризувати умови відкриття представництва українського банку на території та за межами України.
8. Назвати способи проникнення іноземного капіталу в банківський сектор України і дати їх економічну оцінку.
9. Охарактеризувати умови та порядок акредитації філій, представництв іноземних банків в Україні.
10. Визначити тенденції та дати економічну оцінку присутності банків з іноземним капіталом у банківській системі України.

Рекомендована література: [1, 2, 3, 17]

Практичне заняття № 6 **Тема «ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ»**

Мета: узагальнення та систематизація знань щодо організаційної структури банківської установи та управління нею; формування уявлення про процес реорганізації банку; розуміння сутності, видів банківських операцій та класифікації банківських послуг і продуктів.

Основні терміни та поняття

Організаційна структура банку, рада банку, правління банку, підрозділ внутрішнього аудиту, загальні збори учасників банку, керівники банку, реорганізація банку, злиття, поділ, приєднання, виділення, перетворення, базові банківські операції, активні операції, пасивні операції, позабалансові операції, посередницькі операції, депозитні операції, кредитні операції, розрахункові операції, інвестиційні операції, розміщення коштів, формування ресурсів, банківська послуга, банківський продукт, фінансові послуги, традиційні послуги, нетрадиційні послуги.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.

4. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Організаційно-управлінська структура банку.
2. Реорганізація банку.
3. Банківські операції: сутність та види.
4. Банківські послуги та продукти: сутність та класифікація.

Тестові завдання

1. До якого виду банківських операцій відноситься кредитування?
а) активних; б) пасивних;
в) посередницьких; г) правильної відповіді немає.
2. Операції за допомогою яких комерційні банки формують свої ресурси називаються:
а) нетрадиційними; б) пасивними;
в) активними; г) немає вірної відповіді.
3. Активні операції - це:
а) операції банку по розміщенню вільних коштів з метою отримання прибутку;
б) операції банку по формуванню власних коштів з метою отримання прибутку;
в) операції банку, за які він отримує відповідну грошову винагороду;
г) всі відповіді вірні.
4. До принципів банківської діяльності відносимо:
а) діяльність у межах реально наявних ресурсів;
б) економічна самостійність;
в) регулювання тільки непрямими методами;
г) усі варіанти правильні.
5. У яких організаційно-правових формах можуть створюватися банки:
а) ВАТ і ЗАТ; б) АТ і кооперативні;
в) АТ і ВАТ; г) ВАТ і кооперативні.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Назвіть види банківських операцій за різними класифікаційними ознаками.
2. Назвіть активні банківські операції.
3. Визначте пасивні операції банківських установ.
4. Назвіть приклади комісійно-посередницьких банківських операцій.
5. Проаналізуйте повноваження органів управління банків.
6. Охарактеризуйте повноваження органів контролю банківських установ.
7. Чим відрізняється злиття банків та поглинання.
8. Чим відрізняються банківські послуги та банківські операції?
9. Чим відрізняються банківські послуги та банківські продукти?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 19]

Практичне заняття № 7
Тема «ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.
РЕГУЛЯТИВНИЙ КАПІТАЛ»

Мета: засвоєння знань щодо видів та структури банківських ресурсів, формування розуміння складу, джерел і ролі регулятивного капіталу банку, його нормативів і буферів; розвиток здатності аналізувати значення регулятивного капіталу для забезпечення стабільної діяльності банківської установи

Основні терміни та поняття

Капітал банку, власний капітал, регулятивний капітал, фінансові ресурси банку, зобов'язання, капітал, залучений капітал, запозичений капітал, капітал першого рівня, капітал другого рівня, міжбанківський кредит, рефінансування НБУ, субординований борг, нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), достатності регулятивного капіталу (НРК), достатності капіталу 1 рівня (НК1), достатності основного капіталу 1 рівня (НОК1), сукупна експозиція під ризиком, непокритий кредитний ризик, резерви за активними банківськими операціями, буфери капіталу: буфер консервації, контрциклічний буфер, буфер системного ризику («комбінований буфер капіталу»), буфер системної важливості, достатність капіталу банку.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Розв'язування задач.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Види та класифікація банківських ресурсів.
2. Склад, структура та джерела формування регулятивного капіталу банку.
3. Нормативи капіталу.
4. Буфери капіталу.
5. Значення регулятивного капіталу банку та його функції.

Тестові завдання

1. Яка із зазначених складових капіталу належить до капіталу 2-ого рівня в Україні?

а) субординований борг;	б) сплачений статутний капітал;
в) резервні фонди;	г) емісійні різниці.

2. Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1) в Україні становить:

а) 100 млн. грн.	б) 200 млн. грн

в) 250 млн. грн.

г) 500 млн. грн.

3. У сукупних ресурсах частка власного капіталу складає:

а) більше, ніж 50%;

б) повинна дорівнювати 100%

в) 30%;

г) до 15%

4. Банківські ресурси за джерелами утворення поділяються на:

а) власні, залучені та запозичені;

б) власні та залучені;

в) власні та запозичені;

г) залучені та запозичені.

5. Власні ресурси банку включають:

а) статутний, резервний та інші фонди;

б) резерви;

в) нерозподілений прибуток поточного і минулого років;

г) усі відповіді правильні.

Задачі

Задача 1. Банк зробив розподіл прибутку за звітний рік. Розмір статутного капіталу банку становить 1500 млн. грн. Чистий прибуток склав 600 млн. грн., з якого на формування резервного фонду було направлено 18 млн. грн. Визначити, чи порушив банк законодавчо встановлений порядок формування резервного капіталу. Відповідь поясніть.

Задача 2. Є такі дані по банку, млн грн: статутний капітал – 240; резервний фонд – 32; емісійні різниці – 12; субординований борг – 20; нерозподілений прибуток минулих років – 16, збиток поточного року – 6.

Розрахувати капітал банку 1-го рівня, обґрунтувавши дії.

Задача 3. Є такі дані по банку, млн. грн.: основний капітал 1-го рівня – 240, у т.ч. статутний – 150; капітал 2-го рівня – 258, у т.ч. субординований борг – 90, збитки поточного року – 4.

Розрахувати розмір регулятивного капіталу банку. Зробити висновки.

Чи відповідає розмір регулятивного капіталу банку встановленим в Україні вимогам?

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Як можна класифікувати банківські ресурси за джерелами утворення?
2. Пояснити, як можна класифікувати банківські ресурси за ціною залучення (формування).
3. Охарактеризувати функції банківського капіталу.
4. Назвати структуру власного капіталу комерційних банків.
5. Пояснити, у чому полягає призначення резервного капіталу комерційних банків.

Рекомендована література: [1, 2, 3, 8, 22]

Практичне заняття № 8
Тема «ДЕПОЗИТИ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ЗАЛУЧЕНОГО
КАПІТАЛУ»

Мета: закріплення знань про роль депозитів у формуванні ресурсної бази банку, формування розуміння видів депозитів, ощадних та депозитних сертифікатів, особливостей депозитної політики банку та методів нарахування відсотків; ознайомлення з функціонуванням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб як елементу захисту прав вкладників та стабільності банківської системи.

Основні терміни та поняття

Залучений капітал, депозит (вклад), депозитна операція, вкладний (депозитний) рахунок, строковий депозит, депозит до запитання, активні депозити, пасивні депозити, ощадні сертифікати, депозитні сертифікати, депозитний портфель банку, процентна ставка за депозитом, депозитна політика банку, прості відсотки, складні відсотки (капіталізація), Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Розв'язування задач.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Депозити як основне джерело формування залученого капіталу банку.
2. Види депозитів.
3. Ощадні та депозитні сертифікати.
4. Депозитна політика банку та фактори, що на неї впливають.
5. Методи нарахування відсотків.
6. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, його статус, функції та завдання.

Тестові завдання

1. Під час воєнного стану ФГВФО відшкодовує:

а) 200 тис грн;	б) 400 тис грн;
в) 600 тис грн;	г) повну суму вкладу.

2. До залучених ресурсів банку належать:

а) кошти на вимогу (до запитання) суб'єктів господарської діяльності;
б) строкові кошти суб'єктів господарської діяльності;
в) строкові кошти фізичних осіб;
г) усі відповіді правильні.

3. Запозичені ресурси банків включають:

а) міжбанківські кредити;	б) кредити НБУ;

в) кошти, залучені від випуску облігацій; г) усі відповіді правильні.

4. Джерела формування власного капіталу – це ...

- а) внески учасників;
- б) кошти, отримані від продажу депозитних сертифікатів;
- в) кошти, отримані від НБУ;
- г) кошти, залучені від клієнтів.

5. Реорганізація може здійснюватися шляхом:

- 1) злиття, поділу, зміни, виділення або перетворення;
- 2) зміни, приєднання, поділу, виділення або перетворення;
- 3) злиття, приєднання, зміни, виділення або перетворення;
- 4) злиття, приєднання, поділу, виділення або перетворення.

Задачі

Задача 1. 4 березня 2025 р. клієнт розмістив депозит терміном до 24 липня 2025 р. на суму 55 тис. грн під 13 % річних. За умовами вкладу відсотки нараховуються щомісячно.

Розрахуйте дохід клієнта за умови нарахування простих відсотків. При розрахунку візьміть до уваги умови оподаткування депозитів в Україні. Яку суму буде відшкодовано вкладнику в разі банкрутства банку?

Задача 2. 4 березня 2025 р. клієнт розмістив депозит терміном до 24 липня 2025 р. на суму 55 тис. грн під 13 % річних. За умовами вкладу відсотки нараховуються щомісячно.

Розрахуйте дохід клієнта за умови нарахування складних відсотків. При розрахунку візьміть до уваги умови оподаткування депозитів в Україні. Яку суму буде відшкодовано вкладнику в разі банкрутства банку?

Питання для самоконтролю та перевірки знань

- 1. Пояснити, у чому полягає призначення залучених коштів комерційного банку.
- 2. Пояснити класифікацію залученого капіталу банківської установи.
- 3. Назвати, як можна поділити депозити за категоріями вкладників.
- 4. Перелічити, як можна поділити депозити за строками використання коштів.
- 5. Пояснити, чому за користування залишками коштів на клієнтських рахунках банки нараховують відсотки за низькими ставками або зовсім не сплачують відсотки.
- 6. Пояснити, чому за строковими депозитами сплачується високий депозитний процент.
- 7. Обґрунтуйте, чому вважається, що власники облігацій фактично надають банку довгострокову позику.

Рекомендована література: [1, 2, 3, 8, 10, 11, 18, 22, 25]

Практичне заняття № 9

Тема «ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ. ЗАЛУЧЕНИЙ ТА ЗАПОЗИЧЕНИЙ КАПІТАЛ»

Мета: сформувати у студентів чітке розуміння сутності, ролі та відмінностей

між залученим і запозиченим капіталом банків; розкрити джерела формування запозичених банківських ресурсів, зокрема міжбанківських кредитів, кредитів НБУ та емісії боргових цінних паперів; закріпити знання про їх вплив на ресурсну базу банків та ефективність банківської діяльності.

Основні терміни та поняття

Зобов'язання, залучений капітал, запозичений капітал, міжбанківський кредит, рефінансування НБУ, цінні папери власного боргу, кредити овернайт, тендери з підтримки ліквідності, процентний тендер, кількісний тендер, операція прямого РЕПО.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Залучений і запозичений капітал банку: суть, значення та відмінності.
2. Суть, значення та характеристика запозичених банківських ресурсів.
 - 2.1. Міжбанківський кредит.
 - 2.2. Кредити НБУ.
 - 2.3. Емісія цінних паперів власного боргу.

Тестові завдання

1. До банківських пасивів не належать:
 - а) строкові депозити;
 - б) позики одержані від НБУ;
 - в) позики надані фізичним особам;
 - г) позики одержані від інших банків.
2. Залучені кошти банку - це:
 - а) кошти, які банк залучає на депозити;
 - б) кошти, які банк залучає шляхом випуску облігацій;
 - в) кошти, які банк залучає шляхом випуску акцій, і розміщує серед акціонерів банку;
 - г) кошти, які банк залучає на ринку міжбанківського кредитування.
3. Яку частку банківських ресурсів складають залучені та запозичені кошти?
 - а) 10-30 %;
 - б) 40-50 %;
 - в) 60-70 %;
 - г) 80-90 %.
4. До залученого капіталу належать:
 - а) кошти на поточних рахунках у банках;
 - б) кошти, які надано іншим комерційним банкам;
 - в) кошти, які отримано від випуску та продажу боргових зобов'язань (облігацій та векселів);
 - г) позики, надано НБУ та іншим кредитним установам.

5. Основне призначення міжбанківських кредитів – це ...

- а) формування додаткових кредитних ресурсів;
- б) купівля валютних цінностей;
- в) оновлення основних фондів;
- г) підтримка ліквідності банку.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Опишіть суть запозичених ресурсів банків та їх різновидів.
2. Назвіть основні відмінності між залученим та запозиченим капіталом.
3. Обґрунтуйте мету, з якою комерційні банки залучають міжбанківські кредити.
4. Які запозичені ресурси є для банку найдорожчими?
5. Чи поширеною в Україні є практика випуску банками власних боргових зобов'язань?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 16]

Практичне заняття № 10

Тема «АКТИВИ БАНКУ ТА АКТИВНІ ОПЕРАЦІЇ»

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про активи банку та активні операції, розкрити сутність, функції, види та принципи надання банківського кредиту, ознайомити з класифікацією банківських кредитів та поглибити знання про кредитні операції як ключовий елемент активної діяльності банку.

Основні терміни та поняття

Активи банку, ліквідність активів, ризиковість активів, прибутковість активів, прибуткові активи, умовно прибуткові активи, не прибуткові активи, високоліквідні активи (первинні резерви), ліквідні активи (вторинні резерви), низьколіквідні активи, неліквідні активи, високоризиковані активи, ризиковані активи, низькоризикові активи, активні операції, кредитні операції, обліково-кредитні операції, інвестиційні операції, трастові (довірчі) операції, агентські операції, кредит, кредитор, позичальник, принципи кредитування: поверненість, строковість, платність, забезпеченість, кредити: до запитання (онкольні), коротко- та довгострокові, одноразові, перманентні (кредитна лінія), гарантовані, траншами, з особливими умовами, забезпечені, бланкові (не забезпечені), безризикові, помірковані, з високим ризиком, кредитні лінії, овердрафт, до запитання, строкові, пролонговані, прострочені, з фіксованою ставкою, з плаваючою ставкою, зі змішаною ставкою, прямі, непрямі, консорціумні (синдіковані), паралельні, міжбанківські, суб'єктам господарювання, державним органам влади, споживчі, кредити в поточну діяльність, фінансування капіталовкладень, цільові та нецільові.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Розв'язування задач.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Активи банку: сутність та класифікація.
2. Активні операції банку.
3. Сутність та види кредитних операцій.
4. Банківський кредит: суть, функції та принципи надання.
5. Класифікація банківських кредитів.

Тестові завдання

1. В структурі активів банківських установ найбільшу частку становить:

- а) готівка та прирівняні до неї високоліквідні активи;
- б) інвестиції в цінні папери;
- в) кредитний портфель;
- г) основні засоби.

2. Вкажіть, як надаються консорціумні кредити:

- а) декількома банками окремо;
- б) двома банками окремо;
- в) одним банком;
- г) декількома банками, які створюють певне об'єднання з метою кредитування.

3. Активні операції - це:

- а) операції банку по розміщенню вільних коштів з метою отримання прибутку;
- б) операції банку по формуванню власних коштів з метою отримання прибутку;
- в) операції банку по залученню коштів фізичних та юридичних осіб;
- г) всі відповіді вірні.

5. Ліквідністю фінансового активу називають:

- а) відрізок часу до кінцевого платежу чи остаточного погашення цінних паперів;
- б) можливість швидкого перетворення активів у готівку без значних втрат;
- в) невизначеність, пов'язану з розміром і часом отримання доходу за цим активом;

г) розмір витрат обігу або сукупність витрат інвестування у певний фінансовий актив та перетворення його на готівку.

5. Процедуру злиття можна описати так:

- а) банк А + банк Б = банк А;
- б) банк А = банк Б + банк В;
- в) банк А + банк Б = банк В;
- г) банк А = банк А1.

Задачі

Задача 1. Діяльність комерційного банку за 1 півріччя 2024 р. характеризується такими показниками, млн грн.:

- Кошти суб'єктів господарювання – 15 640,0;
- Вклади фізичних осіб – 14 350,9;

- Міжбанківські кредити і депозити – 4 948,3;
- Кредити, надані суб'єктам господарювання – 30 748,5;
- Кредити, надані іншим банкам – 4 355,8;
- Кошти бюджету та позабюджетних фондів – 2 180,1;
- Кошти від НБУ – 963,0;
- Субординований борг – 705,3;
- Кредити, надані фізичних особам – 965,8;
- Вкладення в цінні папери – 2 952,4;

Згрупувати показники банківської діяльності на показники, які характеризують: пасивні операції банків, активні операції банків.

Задача 2. На основі показників, наведених нижче у тис. грн., побудувати умовний баланс банку:

1. Статутний капітал 7500
2. Нерозподілений прибуток 5572
3. Кошти в касі та на коррахунку в НБУ 8808
4. Кошти, на коррахунках в інших банках 68607
5. Залишки на поточних рахунках клієнтів банку 40009
6. Переоцінка основних засобів 25
7. Цінні папери на продаж 7886
8. Кредити та заборгованість клієнтів 20377
9. Кошти інших банків, розміщені на коррахунку банку 40754
10. Капіталізовані дивіденди 4200
11. Резерви 839
12. Довгострокові вкладення в дочірні установи 153
13. Основні засоби та нематеріальні активи 1083
14. Боргові цінні папери, емітовані банком 1552
15. Нараховані доходи до отримання 964
16. Нараховані витрати до сплати 408
17. Інші активи 559
18. Інші зобов'язання 7128
19. Вклади та строкові депозити 450.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Що таке активи банку та як вони класифікуються за формами та ступенем ліквідності?
2. Які операції належать до активних банківських операцій і яка їх роль у діяльності банку?
3. У чому полягає економічна суть кредитних операцій банку?
4. Які основні види банківських кредитів ви знаєте та за якими критеріями здійснюється їх класифікація?
5. Що таке банківський кредит та які його основні функції у фінансовій системі?
6. Назвіть принципи кредитування?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 22]

Практичне заняття № 11

Тема «КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ»

Мета: сформувати в здобувачів освіти знання про процес банківського кредитування, способи захисту від кредитного ризику, механізми встановлення та диференціації позичкового процента, а також особливості управління проблемними кредитами.

Основні терміни та поняття

Кредитна політика, кредитний департамент, кредитний комітет, кредитний портфель банку, кредитування, кредитоспроможність, кредитна діяльність банку, кредитна історія, кредитний рейтинг, УБКІ, кредитний договір, Бюро кредитних історій, ануїтетна схема погашення кредиту, класична схема погашення кредиту, кредитний ризик, індивідуальний кредитний ризик, портфельний кредитний ризик, лімітування, резервування, диверсифікація, створення резервів, позичковий процент, номінальна процентна ставка, ефективна процентна ставка, реальна процентна ставка, фіксована процентна ставка, плаваюча процентна ставка, непрацюючі кредити (NPL), реструктуризація кредиту, пролонгація кредиту, кредитні канікули.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Розв'язування задач.
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Процес банківського кредитування.
2. Способи захисту від кредитного ризику.
3. Позичковий процент та його диференціація.
4. Управління проблемними кредитами банку.

Тестові завдання

1. Що відображає здатність позичальника виконувати свої зобов'язання за кредитом у встановлені строки?
 - а) кредитний рейтинг;
 - б) кредитоспроможність;
 - в) кредитна історія;
 - г) платоспроможність.
2. Як називається метод погашення кредиту, за якого щомісячні платежі є рівними протягом усього терміну?
 - а) класична схема;
 - б) ануїтетна схема;
 - в) гнучка схема;
 - г) капіталізована схема.
3. Що є основною функцією Бюро кредитних історій (УБКІ)?

- а) визначення вартості кредиту;
- б) встановлення позичкового процента;
- в) збирання та зберігання кредитних історій позичальників;
- г) надання гарантій банкам.

4. Що є основним документом, що фіксує умови надання банком кредиту?

- а) кредитна історія;
- б) кредитний ліміт;
- в) кредитний договір;
- г) платіжне доручення.

5. Як називається неспроможність позичальника виконати свої кредитні зобов'язання?

- а) пролонгація;
- б) реструктуризація;
- в) непрацюючий кредит (NPL);
- г) лімітування.

Задачі

Задача 1. Промислове підприємство звернулося в комерційний банк з листом-клопотанням про надання кредиту в сумі 7,2 млн грн для придбання виробничих запасів на термін 7 місяців під 22 % річних, запропонувавши як забезпечення кредиту належне йому майно. Залишкова вартість майна становить 11 млн грн.

Внутрішньобанківським положенням «Про кредитування» передбачено, що банк приймає в заставу майно за ринковою вартістю, яка не може перевищувати 70 % його залишкової вартості.

Необхідно:

1. Визначити рівень забезпечення повернення кредиту.
2. Пояснити отриманий результат. Чи видасть банк кредит підприємству.

Практичне завдання 1. Кредитування в українських банках (іпотека).

Завдання 1.

Обрати один із банків, проаналізувати його політику щодо іпотечного кредитування (орієнтовний план):

1. рівень кредитної ставки, в тому числі у порівнянні з іншими банками;
2. схеми погашення кредиту (ануїтетна чи класична);
3. розмір першого внеску;

Завдання 2. Розрахувати всі платежі за кредитом на купівлю квартири вартістю 1,5 млн грн. в обраному банку. Термін 15 років. Можна скористатися кредитним калькулятором на сайті банку.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Які основні етапи включає процес банківського кредитування?
2. Які документи зазвичай подає позичальник на розгляд кредитної заявки?
3. Що таке кредитний ризик і які чинники впливають на його рівень?
4. Назвіть основні способи захисту банку від кредитного ризику.
5. Що таке позичковий процент і які чинники зумовлюють його розмір?
6. Як відбувається диференціація позичкового процента для різних позичальників?
7. У чому полягає сутність проблемного кредиту?
8. Які методи управління проблемними кредитами застосовують банки в Україні?

9. Як здійснюється оцінка кредитоспроможності позичальника в межах активних операцій банку?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 22]

Практичне заняття № 12

Тема «РОЗРАХУНКОВІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ»

Мета: закріпити про структуру грошового обороту, платіжну систему та її складові; сформувані розуміння особливостей здійснення безготівкових розрахунків, форм розрахунків через системи дистанційного обслуговування, видів банківських рахунків та порядку їх відкриття; ознайомити з принципами функціонування міжбанківських розрахунків і роллю Системи електронних платежів НБУ у забезпеченні платіжного обороту.

Основні терміни та поняття

Готівковий грошовий оборот, безготівковий грошовий оборот, платіжна система, безготівкові розрахунки, розрахунково-касове обслуговування, міжнародні розрахунки, міжбанківські розрахунки, міжгосподарські розрахунки, розрахунки за товарні операції, розрахунки за нетоварні операції, внутрішньодержавні розрахунки, міждержавні розрахунки, ІВАН, поточний рахунок, депозитний (вкладний) рахунок, рахунок умовного зберігання (ескроу), онлайн-банкінг, система електронних платежів НБУ (СЕП), Національна платіжна система «Український платіжний простір» (НПС «ПРОСТІР»), кореспондентські відносини, кореспондентські рахунки, банк кореспондент.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Характеристика грошового обороту та платіжної системи.
2. Безготівкові розрахунки та їх форми.
6. Розрахунки за допомогою систем дистанційного обслуговування.
7. Види банківських рахунків.
8. Порядок відкриття та обслуговування банківських рахунків.
9. Міжбанківські розрахунки. Система електронних платежів НБУ.

Тестові завдання

1. Дистанційне обслуговування може відбуватися за допомогою системи ...

- а) «клієнт–банк»;
 - б) Інтернет–банкінгу;
 - в) телефонного банкінгу;
 - г) в усіх перелічених формах.
2. Яка з перелічених платіжних систем є державною?
- а) УКРКАРТ;
 - б) PrivatMoney;
 - в) Фінансовий світ;
 - г) НПС «Простір».
3. Який рахунок відкривається фізичній особі для зберігання особистих коштів і проведення поточних операцій?
- а) кореспондентський рахунок;
 - б) депозитний рахунок;
 - в) поточний рахунок;
 - г) лоро-рахунок.
4. Що з наведеного найповніше характеризує платіжну систему країни?
- а) сукупність банківських рахунків, відкритих у НБУ;
 - б) система оподаткування грошових операцій;
 - в) сукупність інститутів, інструментів, процедур і технологій, що забезпечують рух грошей між учасниками ринку;
 - г) використання безготівкових форм розрахунків у державному секторі.
5. Що таке еквайринг у банківській діяльності?
- а) надання кредитів малому бізнесу;
 - б) послуга з переказу коштів між фізичними особами;
 - в) обслуговування платежів, здійснених за допомогою платіжних карток;
 - г) страхування банківських вкладів.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Що таке грошовий оборот? Які є його основні форми?
2. У чому полягає роль платіжної системи в економіці країни?
3. Які переваги має безготівковий обіг порівняно з готівковим?
4. Які існують форми безготівкових розрахунків?
5. Що таке розрахунки з використанням систем дистанційного обслуговування? Які їхні переваги?
6. Назвіть основні види банківських рахунків та поясніть їхнє призначення.
7. У чому полягає різниця між поточним і депозитним рахунком?
8. Який порядок відкриття банківського рахунку для фізичної та юридичної особи?
9. Які документи необхідні для відкриття рахунку фізичній особі?
10. Що таке міжбанківські розрахунки та яку роль вони відіграють у банківській системі?
11. Які функції виконує Система електронних платежів (СЕП) НБУ?
12. Як забезпечується безпека дистанційного банківського обслуговування?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 6, 7]

Практичне заняття № 13

Тема «ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ. КАСОВІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ»

Мета: сформувати у студентів цілісне уявлення про платіжні картки як

сучасний електронний платіжний засіб, їх види та особливості функціонування; ознайомити з поняттям еквайрингу, механізмами безконтактних розрахунків, їх перевагами та ризиками; розкрити організацію касових операцій банків, порядок забезпечення банків готівкою та роботу каси банку.

Основні терміни та поняття

Платіжна картка, електронний платіжний засіб, банк-емітент, банк-еквайр, еквайринг, платіжні термінали, програмно-технічні комплекси самообслуговування (ПТКС), процесинговий центр, дебетні картки, кредитні картки, грейс-період, овердрафт, NFC-технологія, безконтактні розрахунки, касове обслуговування, касові операції, готівкові розрахунки, платіжна, підкріплення готівкою, інкасо, уповноважений банк, каса банку.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Платіжна картка як електронний платіжний засіб.
2. Види банківських карток.
3. Еквайринг.
4. Безконтактні розрахунки: суть, переваги та недоліки.
5. Касові операції банків.
6. Забезпечення банків готівкою.
7. Каса банку: структура, функції та особливості роботи.

Тестові завдання

1. Як називається платіжна картка, кошти на якій належать банку, а клієнт користується кредитним лімітом?

а) дебетна картка;	б) зарплатна картка;
в) кредитна картка;	г) передплачена картка.

2. Як називається структурний підрозділ банку, що здійснює операції з готівкою?

а) депозитарій;	б) каса банку;
в) бухгалтерія;	г) операційний відділ.

3. Яке з наведених тверджень найточніше характеризує безконтактні розрахунки?

- а) потребують введення PIN-коду для всіх сум;
- б) здійснюються виключно через інтернет;
- в) виконуються за допомогою фізичного зчитування магнітної стрічки;

г) дають змогу здійснити оплату піднесенням картки або смартфона до терміналу.

4. *Що таке еквайринг у банківській діяльності?*

- а) надання кредитів малому бізнесу;
- б) послуга з переказу коштів між фізичними особами;
- в) обслуговування платежів, здійснених за допомогою платіжних карток;
- г) страхування банківських вкладів.

5. *Процедура інкасо в банку – це:*

- а) заміна пошкоджених купюр іноземної валюти у касі банку на нові;
- б) передача зношених банкнот іноземної валюти до НБУ для утилізації;
- в) приймання банком пошкоджених чи дуже зношених іноземних банкнот з подальшим надсиланням їх в іноземний банк для інкасо;
- г) купівля-продаж зношених банкнот з дисконтом.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Які основні види банківських карток ви знаєте та чим вони відрізняються між собою?
2. У чому полягає суть еквайрингу та хто є його учасниками?
3. Які особливості та переваги мають безконтактні платежі? Назвіть можливі ризики.
4. Що належить до касових операцій банків? Наведіть приклади.
5. Як банки забезпечуються готівкою та хто відповідає за її транспортування?
6. Які структурні елементи має каса банку та які їхні функції?
7. Які вимоги висуваються до організації касової роботи банку згідно з нормативами НБУ?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 6, 21]

Практичне заняття № 14

Тема «ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ»

Мета: сформувати у студентів розуміння щодо сутності, напрямів та особливостей емісійної, інвестиційної та посередницької діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів; закріпити знання щодо нормативів інвестиційної діяльності, основних етапів інвестиційної діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів та управління інвестиційними ризиками.

Основні терміни та поняття

Емісійні операції банків, інвестиційні операції банків з цінними паперами, посередницька діяльність банків на фондовому ринку, нормативи інвестиційної діяльності банків, банківський портфель цінних паперів, пайові цінні папери, боргові цінні папери, похідні цінні папери, акція, облігація, ощадний сертифікат, прямі інвестиції банків, портфельні інвестиції, ліквідність цінних паперів, дохідність цінних паперів, агресивна інвестиційна політика банків, консервативна інвестиційна політика банків, норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою

(Н11), норматив загальної суми інвестування (Н12), торговий портфель банку, портфель на продаж, портфель до погашення, інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, інвестиційна політика банку, моніторинг портфеля цінних паперів, формування резервів на відшкодування можливих збитків за операціями з цінними паперами, оцінка ефективності портфеля цінних паперів, брокерська діяльність банку, дилерська діяльність, андеррайтинг, діяльність з управління цінними паперами, депозитарна діяльність зберігача цінних паперів, Розрахунковий центр, інвестиційні ризики, системний ризик, несистемний ризик, стратегії управління ризиками: уникнення ризиків, прийняття ризиків, страхування ризиків.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Розв'язування задач.
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів.
2. Емісійні операції банків.
3. Інвестиційні операції банків з цінними паперами.
4. Нормативи інвестиційної діяльності банків.
5. Банківський портфель цінних паперів: сутність та види.
6. Етапи інвестиційної діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів.
7. Посередницька діяльність банків на фондовому ринку.
8. Інвестиційні ризики.

Тестові завдання

1. Характерними ознаками консервативної інвестиційної політики банку є:

- а) мінімальні ризики, висока надійність і ліквідність цінних паперів, переважають державні цінні папери, портфель стабільний, частка вкладень в нього не зростає;
- б) середній рівень ризику, достатня ліквідність і прибутковість цінних паперів, переважають спекулятивні цінні папери, частка вкладень у цінні папери стабільна або повільно зростає;
- в) високі ризики, низька ліквідність і висока прибутковість цінних паперів, переважають високоризикові цінні папери, частка вкладень активно зростає;
- г) мінімальні ризики, висока надійність і ліквідність цінних паперів, частка вкладень у цінні папери стабільна або повільно зростає.

2. Характерними ознаками агресивної (спекулятивної) інвестиційної політики банку є:

а) мінімальні ризики, висока надійність і ліквідність цінних паперів, переважають державні цінні папери, портфель стабільний, частка вкладень в нього не зростає;

б) середній рівень ризику, достатня ліквідність і прибутковість цінних паперів, переважають спекулятивні цінні папери, частка вкладень у цінні папери стабільна або повільно зростає;

в) високі ризики, низька ліквідність і висока прибутковість цінних паперів, переважають високоризикові цінні папери, частка вкладень активно зростає;

г) мінімальні ризики, висока надійність і ліквідність цінних паперів.

3. Яка функція банку на фондовому ринку відповідає його посередницькій діяльності?

а) формування резервів;

б) проведення розрахунків;

в) купівля-продаж цінних паперів за дорученням клієнтів;

г) надання кредитів під заставу цінних паперів.

4. Яка з наведених операцій належить до інвестиційних операцій банку з цінними паперами?

а) відкриття поточних рахунків;

б) випуск облігацій внутрішньої державної позики;

в) купівля цінних паперів з метою отримання доходу;

г) надання гарантій.

5. Яка з наведених операцій належить до емісійних операцій банку з цінними паперами?

а) купівля ОВДП;

б) випуск облігацій та акцій;

в) купівля цінних паперів з метою отримання доходу;

г) надання акцій.

Задачі

Задача 1. Кошти банку, які інвестовані на придбання часток в статутних капіталах акціонерних товариств склали 40 млн грн, регулятивний капітал банку – 100 млн грн, вкладення в капітал інших банків та установ – 1 млн грн.

Визначити норматив загальної суми інвестування в цінні папери. Зробити висновки.

Задача 2. Банк «Джойн» має намір сформувати портфель цінних паперів. Відомі наступні дані щодо діяльності банку на останню звітну дату: регулятивний капітал – 948177 тис. грн, статутний капітал – 728861 тис. грн, активи банку – 7850623 тис. грн. В якому обсязі банк може здійснювати інвестування в цінні папери?

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Назвати види інвестиційної діяльності банків.
2. Яку роль відіграють комерційні банки на ринку цінних паперів?
3. У чому полягає сутність емісійних операцій банків?
4. Яка мета інвестиційних операцій банку з цінними паперами?
5. Які нормативи обмежують інвестиційну діяльність банків?
6. Назвіть основні види портфелів цінних паперів банку.

7. Які етапи включає процес інвестування банку в цінні папери?
8. У чому полягає суть посередницької діяльності банків на фондовому ринку?
9. Які основні види інвестиційних ризиків ви знаєте?
10. Обґрунтувати порівняльну характеристику типів інвестиційної політики.

Рекомендована література: [1, 2, 3]

Практичне заняття № 15 **Тема «ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ»**

Мета: формування теоретичних знань щодо порядку здійснення валютних операцій комерційними банками; розкриття сутності валютних цінностей, видів валютних операцій, валютного регулювання й нагляду, а також ознайомлення студентів з основними валютними обмеженнями та лімітами відкритої валютної позиції банку.

Основні терміни та поняття

Валютні операції, валютні цінності, торгівля валютними цінностями, транскордонне переміщення валютних цінностей, транскордонний переказ валютних цінностей, пункт обміну іноземної валюти, суб'єкти валютного ринку (уповноважені установи), суб'єкти валютних відносин, валютні операції: операції спот, форвардні операції, ф'ючерсні операції, опціонні операції, касові, строкові, операції з метою одержання валюти для здійснення платежів за міжнародними розрахунками, операції з метою страхування від валютних ризиків (операції хеджування), операції з метою одержання прибутку або спекулятивні операції, безготівкові, готівкові, валютно-обмінні операції, валютні обмеження, валютний нагляд, валютне регулювання, валютна позиція: відкрита, закрита, коротка, довга, ліміт загальної відкритої валютної позиції банку.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Валютні цінності та валютні операції.
2. Порядок здійснення валютних операцій банками.
3. Види валютних операцій.
4. Валютні обмеження.
5. Валютне регулювання та валютний нагляд.
6. Ліміти відкритої валютної позиції банку.

Тестові завдання

1. *Обсяг зобов'язань банку за проданою валютою перевищує обсяг вимог – це:*
 - а) закрита валютна позиція;
 - б) коротка валютна позиція;
 - в) довга валютна позиція;
 - г) правильної відповіді немає.
2. *Визначити спільні риси ф'ючерсних і форвардних валютних угод:*
 - а) курс і дату поставки валюти фіксують в угоді;
 - б) реалізуються на міжбанківському ринку;
 - в) курс узгоджують між покупцем і продавцем;
 - г) курс визначають на аукціоні.
3. *До поточних валютних операцій належать:*
 - а) угоди типу ТОД;
 - б) угоди типу ТОМ;
 - в) угоди типу СПОТ;
 - г) усі відповіді правильні.
4. *Процес зменшення валютного ризику називають:*
 - а) хеджуванням;
 - б) страхуванням;
 - в) коригуванням;
 - г) плануванням.
5. *Валютна операція за договором (контрактом), умови якого передбачають виконання цієї операції на другий робочий день після дня укладення договору:*
 - а) спот;
 - б) форвард;
 - в) ф'ючерс;
 - г) форекс.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Хто є суб'єктами валютного ринку України?
2. Що належить до валютних цінностей згідно із законодавством України?
3. Які права та обов'язки під час транскордонного переказу валюти є у фізичної особи?
4. Які нормативно-правові акти України становлять законодавчу базу у сфері регулювання валютних операцій під час лібералізації її валютного ринку?
5. Які операції належать до поточних валютних операцій?
6. Назвіть головні завдання валютного нагляду та валютного регулювання в Україні.
7. Які заходи можуть бути застосовані НБУ до банків за порушення вимог валютного законодавства?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 20]

Практичне заняття № 16

Тема «НЕТРАДИЦІЙНІ ОПЕРАЦІЇ ТА БАНКІВСЬКІ ПОСЛУГИ»

Мета: ознайомлення студентів із сутністю, видами та особливостями здійснення нетрадиційних банківських операцій, зокрема лізингу, факторингу, форфейтингу, трастових послуг, банківських гарантій і поручительств, а також банківського страхування; формування розуміння їхнього значення в сучасній банківській практиці та розвитку фінансових послуг.

Основні терміни та поняття

Нетрадиційні операції та банківські послуги, лізинг, фінансовий лізинг,

оперативний лізинг, лізингодавець, лізингоодержувач, прямий лізинг, непрямий лізинг, зворотний лізинг, пайовий лізинг, міжнародний лізинг, факторингові операції, форфейтинг, агентські послуги, трастові послуги, послуги банків зі зберігання цінностей, гарантії, поручительства, банківське страхування (bancassurance).

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
5. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Лізингові операції банків.
2. Факторингові операції банків.
3. Форфейтингові операції банків.
4. Трастові послуги. Послуги банків зі зберігання цінностей.
5. Гарантії та поручительства.
6. Банківське страхування (bancassurance).

Тестові завдання

1. *Трастові послуги банку - це:*
 - а) купівля-продаж валюти;
 - б) управління майном клієнта;
 - в) довгострокове кредитування;
 - г) операції з цінними паперами.
2. *До суб'єктів валютного ринку України належать:*
 - а) банки, що отримали банківську ліцензію;
 - б) небанківські фінансові установи, що отримали ліцензію;
 - в) оператори поштового зв'язку, що отримали ліцензію;
 - г) усе вищеперелічене.
3. *Яка операція передбачає надання у користування майна з правом його викупу?*
 - а) факторинг;
 - б) лізинг;
 - в) форфейтинг;
 - г) траст.
4. *Що є основною ознакою факторингової операції?*
 - а) кредитування банком купівлі цінних паперів;
 - б) викуп банком дебіторської заборгованості клієнта;
 - в) надання банком гарантії третій особі;
 - г) передача банком майна у користування.
5. *Що з наведеного відноситься до банківського страхування (bancassurance)?*
 - а) використання банком лізингових схем для страхування ризиків;
 - б) надання банком страхових послуг у співпраці зі страховими компаніями;
 - в) страхування заставного майна банком;

г) відшкодування банком депозитів клієнтів.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Що таке лізинг і які його основні форми?
2. У чому полягає суть факторингу та яка його роль у банківській діяльності?
3. Що відрізняє форфейтинг від факторингу?
4. Які функції виконує банк як довірений власник у трастових операціях?
5. У чому полягає суть банківських гарантій і поручительств?
6. Які види банківських гарантій існують?
7. Що таке bancassurance і яку вигоду воно дає банкам та клієнтам?
8. Які ризики супроводжують лізингову та факторингову діяльність банку?

Рекомендована література: [1, 2, 3]

Практичне заняття № 17

Тема «РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ»

Мета: формування розуміння правових та інституційних основ регулювання банківської діяльності в Україні, ознайомлення з формами державного регулювання, сутністю банківського нагляду, його завданнями та функціями, а також з видами заходів впливу, що застосовуються до банків за порушення чинного законодавства.

Основні терміни та поняття

Банківське регулювання, банківський нагляд, адміністративне регулювання, індикативне регулювання, превентивні заходи, протекційні заходи, професійне судження при оцінці ризиків, оцінка перспектив, фокус уваги, банківський нагляд: вступний, безвиїзний та виїзний, ризик-орієнтований нагляд, Базельський комітет з банківського нагляду та регулювання, прозора структура власності банку, заходи впливу за порушення банками вимог банківського законодавства.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Обговорення особливостей здійснення фінансового моніторингу у банківській сфері України.
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Регулювання діяльності банків в Україні.
2. Форми державного регулювання діяльності банків.
3. Сутність та функції банківського нагляду.

4. Застосування заходів впливу за порушення банками вимог банківського законодавства.

Питання для самостійного вивчення:

1. Особливості фінансового моніторингу у банківській сфері України.

Тестові завдання

1. Який орган здійснює державне регулювання банківської діяльності в Україні?

- а) Міністерство фінансів України;
- б) Фонд гарантування вкладів;
- в) Національний банк України;
- г) Верховна Рада України.

2. Що є основною метою банківського нагляду?

- а) формування державного бюджету;
- б) встановлення податків для банків;
- в) забезпечення стабільності банківської системи;
- г) регулювання цін на фінансові послуги.

3. Яка з форм державного регулювання банків здійснюється через встановлення обов'язкових резервів?

- а) адміністративна;
- б) директивна;
- в) економічна;
- г) соціальна.

4. Яке з наведених визначень найточніше відображає суть банківського нагляду?

- а) контроль за грошово-кредитною політикою держави;
- б) система заходів щодо забезпечення стабільності курсу національної валюти;
- в) систематичний процес оцінки діяльності банків з метою виявлення та попередження ризиків;
- г) розподіл банків за видами діяльності та обсягами капіталу.

5. Який міжнародний орган розробляє стандарти та рекомендації для ефективного банківського нагляду?

- а) Світовий банк;
- б) Базельський комітет з банківського нагляду та регулювання;
- в) Європейський центральний банк;
- г) Міжнародна фінансова корпорація.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

- 1. В чому полягає зміст поняття «банківське регулювання»?
- 2. Які основні завдання регулювання діяльності банків?
- 3. Сформулюйте основні повноваження органів банківського регулювання і нагляду?
- 4. Які існують форми регулювання банківської діяльності?
- 5. Розкрийте зміст функцій банківського нагляду.
- 6. Які основні завдання банківського нагляду?
- 7. Охарактеризуйте видову класифікацію банківського нагляду.
- 8. Дайте характеристику стандартам Базельського комітету з питань банківського нагляду.

Рекомендована література: [1, 2, 3, 5, 8, 17, 23, 24]

Практичне заняття № 18
Тема «ЕКОНОМІЧНІ НОРМАТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
БАНКІВ»

Мета: поглиблення теоретичних знань та формування практичних навичок щодо розрахунку системи економічних нормативів регулювання діяльності банків, зокрема нормативів капіталу, ліквідності, кредитного ризику, інвестування, а також розуміння значення спеціальних нормативів для забезпечення стабільності банківської системи.

Основні терміни та поняття

Пруденційні нормативи діяльності банків (економічні нормативи регулювання), нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), достатності регулятивного капіталу (НРК), достатності капіталу 1 рівня (НК1), достатності основного капіталу 1 рівня (НОК1), сукупна експозиція під ризиком, непокритий кредитний ризик, резерви за активними банківськими операціями, буфери капіталу: буфер консервації, контрциклічний буфер, буфер системного ризику («комбінований буфер капіталу»), буфер системної важливості, нормативи ліквідності: коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCRBB) та в іноземній валюті (LCRIB), коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), ліквідність банку, нормативи кредитного ризику: норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента Н7, норматив великих кредитних ризиків Н8, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами, (Н9), нормативи інвестування: норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), норматив загальної суми інвестування (Н12), норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (Н13-1), Норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (Н13-2).

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Розв'язування задач.
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Економічні нормативи регулювання діяльності банків. Нормативи капіталу.
2. Нормативи ліквідності.
3. Нормативи кредитного ризику.
4. Нормативи інвестування.
5. Спеціальні значення економічних нормативів.

Тестові завдання

1. Банк, регулятивний капітал якого відповідає усім вимогам, має право здійснити інвестицію без письмового дозволу, якщо інвестиція у фінансову установу становить у сукупності не більше ніж:

- а) 1 % статутного капіталу банку;
- б) 2 % статутного капіталу банку;
- в) 3 % статутного капіталу банку;
- г) 4 % статутного капіталу банку.

2. Кошти банку, які інвестовані на придбання часток в статутних капіталах акціонерних товариств склали 20 млн грн, регулятивний капітал банку – 200 млн грн, вкладення в капітал інших банків та установ – 0,5 млн грн.

Норматив загальної суми інвестування в цінні папери складе:

- а) 10,25 %, що не відповідає нормі < 25 %;
- б) 10,25 %, що відповідає нормі < 60 %;
- в) 10 %, що відповідає нормі < 60 %;
- г) 10 %, що не відповідає нормі < 25 %.

3. Який економічний норматив визначає мінімально допустимий обсяг регулятивного капіталу банку для здійснення банківської діяльності?

- а) НК1 – норматив достатності капіталу 1 рівня;
- б) НОК1 – норматив достатності основного капіталу 1 рівня;
- в) Н1 – норматив мінімального розміру регулятивного капіталу;
- г) NSFR – коефіцієнт чистого стабільного фінансування.

4. Який норматив обмежує обсяг кредитного ризику, який банк може прийняти щодо одного позичальника?

- а) Н8 – норматив великих кредитних ризиків;
- б) Н9 – норматив за пов'язаними особами;
- в) Н7 – норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента;
- г) Н11 – норматив інвестування в цінні папери.

5. Який норматив контролює допустимий рівень інвестування банку в цінні папери окремо по кожній установі?

- а) Н12 – норматив загальної суми інвестування;
- б) Н13-1 – норматив довгої відкритої валютної позиції;
- в) Н11 – норматив інвестування в цінні папери за кожною установою;
- г) Н8 – норматив великих кредитних ризиків.

Задачі:

Задача 1. Регулятивний капітал банку – 10550 тис. грн. Перелік найбільших позичальників банку вказано в таблиці 2. Визначте дотримання банком нормативу «великих» кредитних ризиків та зробіть висновки щодо його дотримання.

Перелік найбільших позичальників банку

Позичальник	Залишок заборгованості	Позичальник	Залишок заборгованості
Підприємство «Арія»	1675	Підприємство «DMA»	1080
Підприємство «Верес»	1434	Підприємство «Екотранс»	1035
Підприємство «Сировар»	1258	Підприємство «FAT»	960

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Що таке пруденційні нормативи діяльності банків, і яка їх основна мета?
2. Яке значення має норматив Н1 і до чого він зобов'язує банки?
3. У чому полягає відмінність між нормативами НК1, НОК1 і НРК?
4. Що таке сукупна експозиція під ризиком та непокритий кредитний ризик, і як вони впливають на визначення достатності капіталу банку?
5. Яке призначення буферів капіталу: буфера консервації, контрциклічного буфера, буфера системного ризику та буфера системної важливості?
6. У чому полягає суть коефіцієнтів ліквідності LCRBB, LCRIB та NSFR?
7. Як норматив Н7 обмежує діяльність банку щодо ризику кредитування? Яка роль Н8 і Н9 у цьому контексті?
8. Чим відрізняються нормативи Н11 і Н12 у контексті інвестування банками в цінні папери?
9. Яке значення мають нормативи Н13-1 та Н13-2 для управління валютними ризиками банку?

Рекомендована література: [1, 2, 3, 8]

Практичне заняття № 19**Тема «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ»**

Мета: закріплення теоретичних знань, формування розуміння сутності фінансової стійкості банку, механізмів оцінювання його доходів, витрат і фінансових результатів, оволодіння основами аналізу ефективності діяльності банківських установ, а також вивчення особливостей функціонування проблемних і неплатоспроможних банків та процедур їх ліквідації.

Основні терміни та поняття

Фінансова стійкість банку, рейтинги банків, коефіцієнтний аналіз фінансового стану банку, коефіцієнт достатності капіталу, коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля та коефіцієнт активності використання залучених коштів в кредити, номерна система (ренкінг), ренкінг фінансової надійності банків (банківський FinScore.), скоринговий індекс фінансової надійності банку, фінансовий скоринг банків, композитний індекс Bank_FinScore, стрес-тестування, доходи банку, витрати банку, прибуток, процентні доходи, процентні витрати, комісійні доходи, комісійні витрати, рентабельність, рентабельність активів (ROA),

рентабельність власного капіталу (ROE), чистий спред SPRED, чиста процентна маржа, проблемний банк, неплатоспроможний банк, ліквідація банку, тимчасова адміністрація.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття

Проведення практичного заняття охоплює декілька етапів:

1. Оголошення теми і мети навчального заняття.
2. Перевірка засвоєння матеріалу шляхом опитування (експрес-опитування).
3. Виконання тестових завдань.
4. Розв'язування задач.
5. Обговорення презентації на одну із тем ІНДЗ.
6. Підбиття підсумків заняття, оцінювання результатів роботи студентів, пояснення змісту та методики виконання домашнього завдання.

Теоретичні питання, винесені на розгляд

1. Сутність фінансової стійкості банку та методи її оцінки.
2. Доходи, витрати та фінансові результати банківської діяльності.
3. Показники ефективності діяльності комерційних банків.
4. Проблемний та неплатоспроможний банк. Ліквідація банку.

Тестові завдання

1. *Фінансовий коефіцієнт, що характеризує ефективність використання всіх активів комерційного банку для генерації його прибутку:*
 - а) чистий спред;
 - б) рентабельність активів;
 - в) рентабельність власного капіталу;
 - г) чиста процентна маржа.
2. *До комісійних доходів належить:*
 - а) плата за розрахунково-касове обслуговування;
 - б) доходи від коштів, розміщених в інших банках;
 - в) доходи від кредитів, виданих суб'єктам господарської діяльності і фізичним особам;
 - г) доходи за цінними паперами, одержаними у вигляді відсотків.
3. *Який із наведених доходів НЕ належить до операційних доходів банку?*
 - а) відсоткові доходи від кредитів;
 - б) комісійні доходи;
 - в) прибуток від інвестиційних операцій;
 - г) надходження від продажу основних засобів.
4. *Що з наведеного відбувається у процесі ліквідації банку?*
 - а) зменшення статутного капіталу;
 - б) передача банку в управління іншому власнику;
 - в) погашення зобов'язань перед кредиторами у встановленому порядку;
 - г) отримання нової ліцензії НБУ.
5. *Який документ банку відображає співвідношення доходів і витрат за певний період?*
 - а) баланс;
 - б) касова книга;
 - в) Звіт про прибутки і збитки;
 - г) грошовий план банку.

Задачі:

Задача 1. Обчислити показники прибутковості банківської діяльності (ROA, ROE), якщо маємо такі дані:

Загальні активи – 9487250,00 грн.

Прибуток – 528750,00 грн.

Чистий прибуток – 397520,00 грн.

Акціонерний капітал банку – 1785410,00 грн.

Розв'язання

$ROA = 397520/9487250 \cdot 100 = 4,19 \%$

$ROE = 397520/1785410 = 22,26 \%$

Задача 2. Обчислити показники прибутковості банківської діяльності (ROA, ROE, чистий спред, чисту процентну маржу) на прикладі банку «Академічний», якщо маємо такі дані:

Відсотки отримані – 1526970,00 грн.

Відсотки сплачені – 1347350,00 грн.

Надані кредити – 4584241,00 грн.

Залучені кошти за відсотки – 6124780,00 грн.

Загальні активи – 9487250,00 грн.

Прибуток – 528750,00 грн.

Чистий прибуток – 397520,00 грн.

Акціонерний капітал банку – 1785410,00 грн.

Задача 3. Якого рівня прибутковості активів повинен досягти банк, аби забезпечити прибутковість капіталу на рівні 28 %, якщо відношення акціонерного капіталу до активів становить: 1) 1:32; 2) 1:15?

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Що таке фінансова стійкість банку та які основні критерії її оцінки?
2. Які методи оцінювання фінансової стійкості банку застосовуються в Україні?
3. Які доходи вважаються процентними, а які – непроцентними для банків?
4. У чому полягає відмінність між прибутком і доходами банку?
5. Які основні показники ефективності банківської діяльності?
6. За яких умов банк визнається проблемним?
7. Які ознаки неплатоспроможності банку передбачає законодавство України?
8. Які основні етапи процедури ліквідації банку?
9. Яку роль відіграє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб у процесі ліквідації банку?

Рекомендована література: [1, 3, 19, 26]

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ІНДЗ – вид самостійної індивідуальної роботи студента науково-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни.

За весь період вивчення дисципліни кожен студент виконує одне ІНДЗ з переліку запропонованих (за номером по списку в журналі) та представляє його у формі презентації на практичних заняттях. ІНДЗ виконується по одному із комерційних банків і має на меті аналіз діяльності конкретного банку.

Мета індивідуального науково-дослідного завдання – самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст індивідуального науково-дослідного завдання – це завершена науково-дослідна робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, отриманих у процесі лекційних та семінарських занять, а також самостійного опрацювання матеріалу.

Структура ІНДЗ

1. Історія створення банку, його реорганізація/зміна форми власності (за наявності).
 2. Форма та структура власності (кому належить).
 3. Поширеність в Україні (кількість відділень, банкоматів/терміналів), в м. Луцьку (кількість відділень, банкоматів/терміналів) та області (кількість відділень, банкоматів/терміналів).
 4. Динаміки кількості відділень банку в Україні з 2008 по 2025 р.
 5. Кількість клієнтів, їх структура (співвідношення між фізичними та юридичними особами).
 6. Обсяг та динаміка активів, власних коштів, зобов'язань в цілому і за основними елементами (2022-2024 рр.);
 7. Обсяг та динаміка прибутку/збитків, основних видів доходів і витрат банку;
 8. Виконання економічних нормативів на початок 2025 р.
 9. Місце банку в рейтингу стійкості банків за IV квартал 2024 р.
<https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>
- Завдання виконати у формі презентації (до 15 слайдів).

Перелік банків

1. Абанк	16. Акордбанк
2. Банк Альянс	17. Банк Інвестицій та заощаджень
3. Банк Кредит Дніпро	18. Глобус
4. Ідея Банк	19. Комінбанк
5. Креді Агріколь Банк	20. Кредобанк
6. Кристалбанк	21. Львів Банк
7. МТБ Банк	22. ОКСІ Банк
8. ОТП Банк	23. Ощадбанк
9. Південний	24. Правекс Банк
10. ПриватБанк	25. ПУМБ
11. Радабанк	26. Райффайзен Банк
12. РВС Банк	27. Сенс Банк
13. Таскомбанк	28. Укргазбанк
14. Укрексімбанк	29. Укрсиббанк
15. Універсал Банк	30. Юнекс Банк

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська система: навчальний посібник / укл.: Нікіфоров П. О., Гладчук О. М., Марич М. Г., Федішин М. П. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. 2023. 224 с.
2. Банківська система: підручник / [М. Крупка, Є. Андрущак, Н. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. Крупки. 2-ге вид., переробл. і доповн. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с.
3. Банківська система: підручник / О.М. Тридід, Б.В. Самородов, І.М. Вядрова та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко. Львів : Новий Світ – 2000, 2020. 536 с.
4. Барна М. Ю., Руцишин Н. М. Розвиток банківської системи України у контексті державної політики відновлення економічного зростання: монографія. Львів: Растр-7, 2022. 407 с.
5. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» в ред. від 09.01.25 р. за № 361-IX - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
6. Закон України «Про платіжні послуги» в ред. від 24.11.2024 р. за № 1591-IX - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
7. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова НБУ від 29.07.2022 № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text>
8. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України № 368 від 28.08.2001 р. (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.nau.ua>.
9. Матвійчук Н. М. Сучасні тенденції розвитку державних банків в Україні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 6 (06). С. 86-91. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.6-16>
10. Матвійчук Н. М., Борисюк О. В., Теслюк С. А. Оцінка ефективності депозитної політики банків в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. Том 4 № 40. С. 94-102. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-04-94-102>
11. Матвійчук Н. М., Жигар Н. М., Петриняк А. Я. Чинники впливу на депозитну політику банків України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-59>
12. Матвійчук Н., Теслюк С., Проць Н. Оподаткування українських банків в умовах воєнного стану. *Київський економічний науковий журнал*, 2025. № 9, С. 190-195. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-9-25>
13. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-period-voyennogo-stanu>
14. Основні засади грошово-кредитної політики на середньострокову перспективу. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-serednostrokovu-perspektivu>

15. Офіційний сайт НБУ. URL: www.bank.gov.ua.
16. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: постанова Національного банку від 17 вересня 2015 року № 615. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>
17. Положення про ліцензування банків : Постанова НБУ від 22.12.2018 № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text>
18. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку: Постанова НБУ від 03.12.2003 № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text>
19. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.00 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
20. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
21. Про затвердження Інструкції про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні: Постанова НБУ від 25.09.2018 № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18#Text>
22. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова НБУ від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>
23. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова НБУ № 189 від 14.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20>
24. Про Національний банк України: Закон України 679-XIV від 02.09.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
25. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України 4452-VI від 17.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
26. Теслюк С. А., Матвійчук Н. М., Левчук А. О. Фінансова безпека банківських установ в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-117>

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
ТЕМИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	5
Практичне заняття № 1. Суть та структурні компоненти банківської системи України.....	5
Практичне заняття № 2. Національний банк України	6
Практичне заняття № 3. Грошово-кредитна політика	8
Практичне заняття № 4. Комерційні банки.....	9
Практичне заняття № 5. Реєстрація та ліцензування банківської діяльності.....	11
Практичне заняття № 6. Організація діяльності банку	13
Практичне заняття № 7. Формування ресурсів комерційного банку. Регулятивний капітал	15
Практичне заняття № 8. Депозити як основне джерело залученого капіталу.....	17
Практичне заняття № 9. Формування ресурсів комерційного банку. Залучений та запозичений капітал	18
Практичне заняття № 10. Активи банку та активні операції	20
Практичне заняття № 11. Кредитні операції	23
Практичне заняття № 12. Розрахункові операції комерційних банків	25
Практичне заняття № 13. Операції банків з платіжними картками. Касові операції банків	26
Практичне заняття № 14. Операції комерційних банків з цінними паперами.....	28
Практичне заняття № 15. Валютні операції	31
Практичне заняття № 16. Нетрадиційні операції та банківські послуги.....	32
Практичне заняття № 17. Регулювання діяльності банків.....	34
Практичне заняття № 18. Економічні нормативи регулювання діяльності банків.....	36
Практичне заняття № 19. Забезпечення фінансової стійкості банків.....	38
ІНДЗ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	41
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	42

Навчально-методичне електронне видання

Матвійчук Наталія Миколаївна

БАНКІВСЬКА СПРАВА

*Методичні рекомендації до практичних занять
та самостійної роботи*